

УДК 330.341.1:634:334.716

© 2016

*Л.П. Слєпцова**Інститут
садівництва НААН*** Науковий керівник —
доктор економічних наук
О.Ю. Єрмаков*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК САДІВНИЦЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ*

Мета. Дослідження теоретичних аспектів розвитку інноваційної діяльності в садівницьких підприємствах для розв'язання наявних проблем у нових вимірах економічного простору. **Методи.** Аналіз, синтез, узагальнення. **Результати.** Розглянуто кілька тлумачень поняття «інновація». Досліджено, за якими ознаками класифікують нововведення та які є їх види. Обґрунтовано теоретичні аспекти розвитку інноваційної діяльності і запропоновано заходи з підвищення її ефективності у садівницьких підприємствах. **Визначено механізм впровадження інноваційно-інтенсивних технологій виробництва плодів і ягід.** **Висновки.** Інноваційні процеси відіграють важливу роль в економічному розвитку садівницьких підприємств і дають можливість для створення конкурентоспроможних суб'єктів ринкового господарювання.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, економічна ефективність, садівницькі підприємства, інтенсифікація, нововведення, підщепи, науково-технічний прогрес.

На основі масштабного використання інновацій можна очікувати підвищення продуктивності насаджень та економічної ефективності виробництва плодів і ягід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інноваційного розвитку економіки присвячено праці О.І. Дація, О.І. Волкова, С.Д. Бешелева, Ф.Г. Гурвича, І.І. Вінченка, Е. Філпса, Д. Дубонса, а в садівництві — О.Ю. Єрмакова, О.М. Шестопаля, В.В. Юрчишина, В.А. Рульєва та ін. Проте у садівництві додаткової уваги потребують питання вдосконалення організаційно-економічного механізму активізації інноваційної діяльності.

Мета досліджень — дослідити теоретичні аспекти розвитку інноваційної діяльності в садівницьких підприємствах для розв'язання наявних проблем у нових вимірах економічного простору.

Матеріали і методи досліджень. Застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення. Теоретичною та методичною основою досліджень є праці з питань інноваційного розвитку економіки та садівництва (О. Дація [3–5], О. Шестопаля [8–10], В. Рульєва [7]).

Результати досліджень. У міру розвитку

супільного господарства зміст поняття «інновація» розширюється [1, 2].

Ринок інноваційної садівницької продукції має свій специфічний економічний механізм, спрямований на забезпечення взаємних інтересів наукових установ галузі, які є її розробниками, і товаровиробників — її споживачів (сільськогосподарських і приватних підприємств, фермерських господарств). Це сукупність економічних, організаційних, фінансових і правових відносин, що виникають між науковими установами (інститутами, дослідними станціями) щодо садівництва НААН, посередницькими організаціями на ринку інноваційної продукції (інноваційні біржі, лізингові компанії, патентні стандартизаційні та сертифікаційні організації інноваційної продукції), з одного боку, та її безпосередніми споживачами (сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими й особистими селянськими господарствами), з другого боку, у процесі обміну результатами інноваційної діяльності. До складу інноваційного ринку входять не тільки інноваційна продукція, а й організації, колективи, окремі спеціалісти, що потенційно спроможні

здійснювати інноваційну діяльність, яка є напрямом конкретного садівницького підприємства з визначення пріоритетного виробництва окремих видів плодів і ягід завдяки впровадженню прогресивних технологій, нових сортів і новітніх технологічних досягнень, удосконаленню організації виробництва й оплати праці з метою підвищення конкурентоспроможності плодоягідної продукції та досягнення максимального прибутку.

Процес становлення ринку інноваційної продукції у промисловому садівництві значною мірою залежить від періоду створення нових сортів плодівих культур і технологій вирощування плодів і ягід. Т.Є. Кондратенко зазначає, що останні 50 років яблуневі сади почали вирощувати за інтенсивними та інтегрованими технологіями, залучаючи для створення насаджень сорти з іншими біологічними та господарськими ознаками. Змінив вимоги до плодової продукції також і споживач. З огляду на це виникла необхідність значного прискорення селекції, випробування та розмноження кращих сортів. 50 років тому період створення нових плодівих сортів займав 47–55 років. Нині, коли відбувається інтенсифікація селекційного процесу, його можна скоротити до 10–15 років [6].

Як відомо, основними засобами виробництва у садівництві виступають плодови та ягідні насадження, які є прикріпленими до одного місця багато років, звідси постає потреба створювати їх на основі найновіших досягнень науково-технічного прогресу, тобто на інноваційній основі.

Інноваційний процес у садівницькому підприємстві має здійснюватися постійно, що зумовлено такими основними причинами:

- впровадження інновацій (інтенсивність технологій, сортів, машин та ін.) зумовлено конкурентною боротьбою виробників плодів і ягід, що в результаті забезпечує конкурентоспроможність продукції;

- садівницькі господарства, які постійно впроваджують інновації, одержують стабільні додаткові прибутки за рахунок тимчасової монополії на ринку плодів і ягід;

- інноваційний розвиток навіть невеликого садівницького підприємства сприяє його перетворенню на потужного виробника конкурентоспроможної плодоягідної продукції.

Інноваційний процес у садівництві, як вважає В.А. Рульєв, — це сукупність трудових операцій зі створення, поширення та використання плодово-ягідної продукції та застосування технологій для її вирощування,

які містять науково-технічну новизну і задовольняють потреби ринку [7]. Ефективність інноваційного процесу визначається після впровадження нововведення у виробництво і досягнення прибутку, а сам процес складається з таких структурних етапів: наукові дослідження → наукові розробки → дослідне виробництво (експеримент, науковий дослід) → виробництво → збут (споживання).

Важливо відзначити характерну особливість інтенсифікації садівництва, яка полягає в тому, що в конкретному господарстві впровадження прогресивних елементів технології не завжди пов'язане з додатковими затратами. Прикладом цього є заміна малоцінних сортів плодівих і ягідних культур на продуктивніші, своєчасне та високоякісне виконання комплексу робіт з догляду за насадженнями тощо. Своєчасне проведення ряду агротехнічних заходів, підвищення рівня механізації в галузі забезпечує економію сукупних витрат. Тому процес інтенсифікації в садівництві, слід розглядати комплексно, враховувати як рівень витрат матеріальних засобів праці, обсяги застосованих основних виробничих засобів, так і ефективність використання землі (багаторічних насаджень) і всіх інших елементів виробництва.

Механізм впровадження інноваційно-інтенсивних технологій виробництва плодів і ягід полягає в сукупності таких форм діяльності і методів управління [7]: виявлення пропозицій на галузевому ринку інновацій; розробка і патентування інноваційно-інтенсивної технології галузевим науковим закладом; передача інновацій (інтенсивної технології, нового сорту та ін.) садівницькому підприємству за ліцензійною угодою; впровадження технологій, нового сорту під науковим наглядом розробника інновацій та визначення економічного ефекту від впровадження.

Найважливішим напрямом інновацій у промисловому садівництві є опрацювання, виробнича перевірка та поширення в господарствах нових високоінтенсивних технологій вирощування плодів і ягід. Це, безперечно, пов'язано з необхідністю якнайповнішого врахування біологічних особливостей сортів і підщеп, які виступають єдиним елементом основних засобів виробництва. Водночас сучасні інтенсивні сади за своєю конструкцією мають бути цілком пристосованими до умов зовнішнього середовища, зручними для догляду за ґрунтом і деревами і завдяки цьому забезпечувати високу продуктивність

праці та врожайність зерняткових порід у межах 40–45, кісточкових — 10–12 т/га.

Багаторічні дослідження вчених Інституту садівництва НААН показали, що врожайність ряду сортів яблуні прямо залежить від типу підщеп. У насадженнях на клонових підщепах при загущених схемах садіння та підвищенні врожайності зростає потреба в добривах, яка задовольняється як через їх внесення, так і завдяки запасам поживних речовин у ґрунті. Вплив останнього чинника зростає з огляду на здорожчання добрив.

Нині проблема створення високопродуктивних плодкових садів на насінних підщепах без виснаження екологічних ресурсів є найскладнішою в сільськогосподарському

виробництві. Це зумовлено тривалою ротацією садових агросистем, що є наслідком біологічних особливостей сортів і підщеп та сучасних технологій. Таким насадженням властиві всі недоліки монокультури, які призводять до виснаження ґрунту, накопичення в ньому токсичних речовин, негативного алелопатичного впливу. Тому потрібна зміна технологічних підходів до використання садових екосистем, які ґрунтувалися б на принципах зниження техногенних навантажень на сорт.

У сучасному товарному плодівництві велике значення надається створенню нових типів насаджень на клонових підщепах з формуванням крон, які підтримують генеративну функцію та стримують вегетативну [10].

Висновки

Інноваційні процеси відіграють важливу роль в економічному розвитку садівницьких підприємств і дають можливість для створення конкурентоспроможних суб'єктів ринкового господарювання. Для високоєфективної інноваційної діяльності в таких підприємствах потрібно створити оптимальні умови, зокрема здійснити впровадження новітніх технологічних досягнень, удосконалити організацію виробництва й оплати праці, замінити малоцінні сорти плодкових і ягідних культур на продуктивніші, своєчасно та високоякісно виконати комплекс робіт з догляду за

насадженнями, підвищити рівень механізації в галузі, виявити пропозиції на галузевому ринку інновацій, галузевому науковому закладу, розробити і запатентувати інноваційно-інтенсивну технологію, передати інновації садівницькому підприємству за ліцензійною угодою. Усі ці заходи слід проводити під науковим керівництвом розробника інновацій з виконанням розрахунків економічної ефективності останніх, а також необхідно провести виробничу перевірку нових високоінтенсивних технологій вирощування плодів і ягід та запровадити їх у господарствах.

Бібліографія

1. Бешелев С.Д. Нововведение и мы/С.Д. Бешелев, Ф.Г. Гурвич. — М.: Наука, 1990. — 250 с.
2. Дацій О.І. Інновації та інноваційна діяльність: сутність і функції в агропромисловому виробництві// Вісн. Сумського НАУ/Серія «Фінанси і кредит». — 2003. — № 2. — С. 123–128.
3. Дацій О.І. Методичні основи дослідження інноваційного розвитку галузей сільського господарства//Агросвіт. — 2008. — № 14. — С. 15–18.
4. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 428 с.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність»// Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 36. — С. 266.
6. Кондратенко Т.Е. Сорт яблони. Долгая дорога в сад//Овощи и фрукты — 2014 (декабрь). — С. 68–73.
7. Рудьєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід. — Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок

ММД», 2007. — 315 с.

8. Шестопаль А.Н. Воспроизводство и эффективность продуктивного использования плодовых и ягодных насаждений. — К.: Сільгоспосвіта, 1994. — 256 с.

9. Шестопаль О.М. Методика економічної та енергетичної оцінки типів насаджень, сортів, інвестицій в основний капітал, інновацій та результатів технологічних досліджень у садівництві. — К., 2006. — 140 с.

10. Шестопаль О.М. Економіка та організація промислового садівництва України/О.М. Шестопаль, В.А. Рудьєв, П.В. Кондратенко та ін.; моногр. за ред. О.М. Шестопалья. — К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2010. — 334 с.

11. Herbel D. Good Practices in Building Innovative Rural Institutions to Increase Food Security/D. Herbel, E. Crowley, N. Ourabah Haddad. — Rome: IFAD — FAO, 2012. — 120 p.

Надійшла 6.10.2015.